

Галина Міщук
(м.Житомир)

РЕЛІГІЙНИЙ РОЗВИТОК ЧЕХІЇ ПОЧАТКУ XVII СТОРІЧЧЯ

Події початку XVII сторіччя стали найважливішим періодом у державному розвитку чеського королівства. Цей час ознаменувався поглибленням кризи між прихильниками станово-представницької монархії й централізації габсбурзької держави. Він вилився в повстання станів, «чеську війну», у яку поступово втягувалися інші європейські держави.

Причини виникнення конфлікту пов'язані з особливостями політичного й релігійного розвитку Чехії. Австрійські Габсбурги з 1526 р. опинилися в залежності від станово-представницьких інститутів по таких найважливіших питаннях як престолонаслідування та фінанси, а також були змушені підтверджувати ряд релігійних привілеїв у країні, населення якої в переважній більшості сповідало протестантизм.

Для даного періоду характерне посилення радикалізму поглядів Габсбургів та найбільш активної частини протестантських станів земель чеської корони в релігійних питаннях. Це стало важливішим результатом Реформації й католицькій реакції. Також міжконфесійні протиріччя завжди були тісно пов'язані з боротьбою за контроль над внутрішньою політикою. Постійні напружені відносини між Габсбургами й частиною чеських станів, ослаблення центральної влади в цей період призвели до того, що на початку XVII ст. тривалий конфлікт вилився в гостру політичну боротьбу. Особливості Рудольфа II Габсбурга, його невдала внутрішня й зовнішня політика, затяжна війна проти Османської імперії, повстання в Угорщині та нездатність імператора вирішити ці проблеми привели до утворення опозиції, очолюваної братом короля Матіасом.

Збіг цих обставин чеська станова опозиція, вважала вкрай сприятливим та скористалась тиском центральної влади в релігійних питаннях, як приводом для рішення міжконфесійних протиріч на свою користь. Як основу програми опозиція прийняла Чеську конфесію 1575 р., що закріплювала рівноправність протестантських релігій.

Незважаючи на відсутність єдності в самому протестантському таборі в землях чеської корони (зокрема, протиріччя між Богемією й Моравією), завдяки важкому положенню австрійських Габсбургів станова опозиція в 1609 р. зуміла домогтися реалізації релігійних і деяких політичних вимог. Багато домоглися стани Богемії й Сілезії, що одержали від Рудольфа II Грамоту величності (Маєстат).

У цей час починається консолідація габсбургсько-католицького табору. Союзники австрійської династії, особливо Іспанія, починають проявляти все більшу зацікавленість внутрішніми справами імперії. Наявним було й зміцнення контактів чеських станів з німецькими протестантами. Загроза з боку Німеччини, де утворилася Унія протестантських князівств, штовхала до зближення представників католицького табору. Було укладено договір

австрійських Габсбургів з Польщею. В 1617 р., після підписання договору, зміцнилися відносини між імперією й Іспанією.

Події напередодні повстання 1618 р. продемонстрували слабкість опозиції королівської влади в землях чеської корони. Найважливішими доказами цього є затвердження генеральним сеймом податків на п'ять років уперед і прийняття як спадкоємця Матіаса ерцгерцога Фердинанда Штирійського. У результаті посилилось втручання Габсбургів у внутрішнє управління чеського королівства, незважаючи на Маєстат, тривали порушення прав протестантів.

Розвиток внутрішньої ситуації в Чехії під час повстання в 1618-1620 р. показало, що кінцева перемога прихильників централізації, сильної королівської влади в Чехії в той час була під сумнівом.

Під час повстання повною мірою проявили себе такі негативні для опозиції фактори як відсутність єдності між найбільшими землями чеської корони - Богемією й Моравією, індиферентність значної частини шляхти й міщанства, їхнє небажання брати участь у збройному конфлікті на стороні будь-якого супротивника.

«Чеська війна» проявила головну слабкість австрійських Габсбургів, їх сильну матеріальну залежність від станів різних частин великої держави й відсутність значних власних ресурсів. Контроль над територією чеського королівства був загублений незабаром після дефенестрації. Знову підкорити землі, що збунтувалися, виявилось можливим тільки в 1621 р.

В умовах слабкості австрійських Габсбургів найважливішою причиною поразки повстання стала вкрай несприятлива для станової опозиції зовнішньополітична ситуація. Папська курія й особливо Іспанія вже до 1618 р. зробили «чеське питання» пріоритетним напрямком своєї політики. Вони не шкодували коштів на допомогу імперії, що дало можливість компенсувати фінансову й військову слабкість останньої. Дипломатія іспанських і австрійських Габсбургів домоглася вражаючих успіхів, зумівши ціною поступок з боку Відня залучити на свою сторону найважливіших прихильників католицького табору в центрально-європейському регіоні при одночасній нейтралізації потенційних союзників чеських станів. В умовах майже повної зовнішньополітичної ізоляції станова опозиція й курфюрст пфальцський не мали достатніх ресурсів для ведення успішної війни проти імператора. Фінансова криза, що охопила чеську державу, сприяла розкладанню найманої армії. Тому велика поразка на Білій Горі відразу перетворилося в катастрофу, деморалізувавши повсталих. Протягом 1620-х рр. відбулися ключові зміни в структурі державного керування земель чеської корони, що різко знизили залежність монархії від станових інститутів, у першу чергу, Генерального сейму, що почав перетворюватися винятково в представницько-дорадчий орган без права виносити самостійні рішення.

Головне, чого домоглися Габсбурги в результаті напруженої боротьби із протестантськими станами протягом перших двох десятиліть XVII ст. та в ході Тридцятирічної війни - знищення опозиції. Це відкрило дорогу для

подальшої модифікації державного устрою королівства як частини централізованої австрійської держави.

Література:

1. Лаптева Л.П. Борьба чешского народа против реакционной политики Габсбургов в XVI-начале XVII вв./ Л.П. Лаптева// Краткие сообщения Института Славяноведения АН СССР, 17. - М., 1955. - С. 88-92.
2. Тарасова М.В. Антигабсбургское восстание в Чехии 1618-1620 гг. / М.В. Тарасова // Общество и государство в древности и Средние Века в странах Западной Европы. - М., 1985. - С. 116-132.
3. Тот К. Т. Антигабсбургская конфедерация моравских, венгерских и австрийских сословий 1608 г./ К.Т. Тот // Центральная Европа в новое и новейшее время.- М., 1998.- С. 37-54.